

PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

**Zoriana Hbur, Doctor of Science in Public Administration,
Professor at the Department of Accounting,
Taxation and Business Management
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Pereyaslav, Ukraine**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-633-1-40>

THE ROLE OF DECENTRALIZATION IN REFORMING THE LOCAL SELF-GOVERNMENT SYSTEM OF UKRAINE

РОЛЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

Децентралізація, як ключова реформа в Україні, є важливим кроком до створення ефективної системи місцевого самоврядування, що відповідає вимогам демократичного суспільства та європейських стандартів. Цей процес передбачає передачу значної частини повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності з центрального уряду на місцеві органи влади, що дозволяє громадам самостійно вирішувати проблеми, пов'язані із соціально-економічним розвитком, і краще відповідати на потреби громадян. Реформа зобов'язує органи місцевого самоврядування нести відповідальність перед громадянами за результативність своєї діяльності, а перед державою – за дотримання законності [1]. В Україні процес децентралізації розпочався у 2014 році, коли було затверджено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [2]. Цей документ визначив основні напрями та принципи реформи, спрямованої на передачу повноважень та ресурсів від центральної влади до місцевих громад. Він став першим стратегічним кроком до створення більш самостійного, відповідального й ефективного місцевого управління, що відповідає потребам громадян. Основні

завдання реформи децентралізації в Україні, зосереджені на кількох ключових напрямках [2]:

1. Забезпечення доступності та якості публічних послуг. Реформа спрямована на покращення доступу до публічних послуг для всіх громадян та забезпечення їх високої якості. Це включає надання адміністративних, соціальних, освітніх, медичних та інших послуг, що задовольняють місцеві потреби та є максимально наближеними до людей.

2. Досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади. Концепція визначає необхідність чіткого розмежування функцій та обов'язків між органами різних рівнів, щоб уникнути дублювання повноважень і забезпечити ефективну співпрацю між ними.

3. Визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, що надаються такими органами. Це завдання передбачає формування нових адміністративно-територіальних одиниць, що відповідають сучасним вимогам і забезпечують доступність послуг для мешканців на основі економічної спроможності громад.

4. Створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень. Для ефективного функціонування органів місцевого самоврядування необхідно забезпечити їх матеріально-фінансову базу. Це означає надання громадам прав на управління власними ресурсами та можливість залучення фінансування для реалізації своїх завдань, зокрема через місцеві податки та збори.

Прийняття Закону України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 року №1508-VII [3] стало важливим кроком у реформі децентралізації, спрямованій на підвищення ефективності місцевого самоврядування в Україні. Цей закон створив правову основу для добровільного об'єднання зусиль громад у реалізації спільних проєктів і завдань, що дозволяє покращити інфраструктуру та якість послуг без значних витрат на адміністративний апарат кожної громади. Закон передбачає можливість об'єднання ресурсів та функцій для реалізації соціально-економічних та культурних програм, що сприяє сталому

розвитку громад. Цей закон є одним з інструментів у процесі децентралізації, який сприяє посиленню самостійності громад та розширенню їхніх можливостей для розвитку на місцевому рівні.

Водночас Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року № 157-VIII [4] є також ключовим у реформі децентралізації та становленні нової системи місцевого самоврядування. Він забезпечує правові підстави для добровільного об'єднання громад, що дозволяє їм спільно ефективніше управляти ресурсами та відповідати на потреби місцевих жителів. Закон сприяє створенню спроможних територіальних громад, здатних самостійно забезпечувати надання якісних публічних послуг. Його прийняття дало змогу значно покращити інфраструктуру і створити економічно сильніші громади через об'єднання фінансових та матеріальних ресурсів. Крім того, цей документ є важливим елементом політики децентралізації, яка дозволяє громадам більшою мірою впливати на своє власне управління. Закон став основою для широких реформ у системі місцевого самоврядування та стимулом для активізації місцевих ініціатив.

Відзначимо також, що децентралізація місцевих бюджетів в Україні отримала значний поштовх з ухваленням змін до Бюджетного кодексу України [4] та Податкового кодексу України [5], що стало важливим кроком у реформуванні системи місцевого самоврядування. Ці зміни розширили фінансову автономію громад, забезпечивши їм більший контроль над місцевими доходами та витратами. Реформа дозволила місцевим бюджетам зберігати більшу частку податків, що збираються на їхніх територіях, зокрема податок на доходи фізичних осіб, що є одним з основних джерел доходів для місцевих громад. Таким чином, громади отримали змогу ефективніше планувати та реалізовувати місцеві програми розвитку та інфраструктурні проекти. Це також сприяло підвищенню відповідальності місцевих органів влади перед населенням за використання бюджетних коштів, що є важливим кроком на шляху до більш прозорої та підзвітної системи управління. З огляду на зазначене вище, у таблиці 1 представлено динаміку зміни податку та збору на доходи фізичних осіб, демонструючи позитивні тенденції у зростанні місцевих доходів.

Таблиця 1

Податкові надходження до місцевих бюджетів

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Податкові надходження	Виконано, грн 232532878063,71	270545799 479,87	285571545287,32	346713188 336,09	393460645458,47	434540925878,40
	Виконання до уточненого річного плану, % 101,18	101,96	98,73	104,10	100,89	102,30
з них: податок та збір на доходи фізичних осіб	Виконано, грн 138158818727,89	165504424621,99	177826005687,63	212230256309,89	272245343395,39	289398224449,53
	Виконання до уточненого річного плану, % 101,85	101,17	97,11	103,07	105,08	100,07

Джерело: складено на основі [6]

Аналіз таблиці 1 демонструє значні позитивні зміни в динаміці податкових надходжень до місцевих бюджетів, зокрема податку на доходи фізичних осіб. За даними таблиці 1, сума надходжень від цього податку постійно зростала з 2018 по 2023 роки, що свідчить про успішність реформи децентралізації та збільшення фінансової автономії місцевих громад. Відзначимо, що виконання до уточненого річного плану знаходиться на високому рівні, з коливаннями, але в цілому стабільно перевищує планові показники (наприклад, у 2022 році до плану було виконано на 105,08%). Це підтверджує, що реформа забезпечила місцевим бюджетам більшу частку податку на доходи фізичних осіб, що значно посилило їх фінансові можливості для реалізації місцевих програм та розвитку інфраструктури. Важливим аспектом є і підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за ефективне використання цих коштів, що є важливим етапом у напрямку підвищення прозорості та підзвітності системи управління.

Література:

1. Реформа децентралізації. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ Концепція від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-280#Text>
3. Про співробітництво територіальних громад: ЗУ від 17.06.2014 № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

4. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
6. Доходи. Міністерство фінансів України, 2024.
URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>